

BEPERKINGEN EN BIJEFFECTEN VAN WERKEN MET AMERIKAANSE NLP IN NEDERLAND

WAT IS NLP?

Mensen zijn gewoontedieren. Veel van wat wij leren brengen wij onder in vaste patronen.

Deze patronen in waarnemen, denken, communicatie en gedrag zijn zo oud als de mens zelf en ze zijn reeds op veel manieren beschreven.

Twee Amerikanen, Richard Bandler en John Grinder, hebben in de jaren '70 op basis van studie en van empirisch onderzoek een verzameling gemaakt van een groot aantal van deze (taal)patronen en (gedrags)modellen, waaronder die van Alfred Korzybski (neuro linguïstiek), Noan Chomsky (transformationele grammatica), Myers Briggs (motivatiepatronen) en Milton Erickson (motiverend taalgebruik). Een deel van deze patronen zijn weer ontleend aan klassiekers als Jung en zelfs Freud.

Bandler en Grinder noemden het (therapeutisch) werken met deze patronen 'Neuro Linguïstisch Programmeren'

WAT IS CULTUUR?

Cultuur is te definiëren als een of meer dominantie(s) in leergedrag. Met deze definitie zijn culturen dus individueel bepaald. Maatschappelijke culturen vormen zich door clustering van mensen met dezelfde cultuurdominanties.

Hierdoor kun je culturen beschrijven vanuit individuele leerprocessen en kun je leer- en gedragspatronen, zoals die uit NLP, gebruiken om culturen objectiveerbaar te beschrijven.

DE AMERIKAANSE CULTUURDOMINANTIE

'Een persoon met "Amerikaanse" cultuurdominanties doet gewoon iets en merkt dan wel waar hij terecht komt', is een adequate samenvatting van het Amerikaanse leren.

Bij het in beweging komen heeft deze 'Amerikaan' een 'mission' (een al dan niet goddelijke (zendings)opdracht), een 'dream' (over een (imaginaire) gewenste situatie), of een 'belief' (in het Nederlands een overtuiging dat iets zo is, of een norm dat iets zo moet).

Een tijdsdimensie is in zijn denken nauwelijks aanwezig en een 'vision' (een toekomstbeeld waar je zelf op een of andere manier naartoe wilt) ontbreekt meestal. Hij leeft op gedragsniveau in het nu. Hij motiveert zichzelf met het willen voldoen aan normen of criteria.

De plaats of situatie waar hij op deze manier terechtkomt noemt hij zijn 'outcome'.

Deze cultuurmatige Amerikaan lost een probleem op door een overtuiging waarnaar hij handelt te vervangen door een andere, waardoor het eraan gekoppelde (gedrags)probleem ook weg is.

Een (therapeutische) confrontatie brengt hem daarbij in contact met zijn vaardigheden om zelf uit nieuwe mogelijkheden te kunnen kiezen en nieuw gedrag operationeel te krijgen.

Voorbeeld: *Vervangen van de overtuiging 'Ik kan deze managementfunctie niet aan' door 'Ik ben de meest bekwame manager' is voor onze cultuurmatige Amerikaan voldoende om energiek en zelfverzekerd aan de slag te gaan.*

De Amerikaanse verzameling NLP patronen is samengesteld met het bovenstaande als cultureel kader.

DE NEDERLANDSE CULTUUR

'Een persoon met "Nederlandse" cultuurdominanties wil eerst weten waar hij terechtkomt en langs welke weg, alvorens een procedure te ontwerpen, die hem daarheen zal leiden'.

Hij komt pas in beweging als hij weet welk belang van hemzelf of van anderen met het bereiken van dit doel wordt gediend, en als hij zich bij dit doel of het achterliggende belang betrokken kan voelen.

Hij leeft in zijn denken, soms in de toekomst, maar meestal in het verleden: 'De tweede wereldoorlog gaat in Nederland nooit over'.

Een cultuurmatige Nederlander heeft een probleem als zijn mogelijkheden door beliefs (voor hem zijn dit ge- en verbodsbepalingen) worden beperkt. Immers elk 'moeten' leidt bij hem tot een 'niet willen'.

Een (therapeutische) confrontatie maakt hem fundamenteel onveilig en kan zelfs traumatiserend werken.

Het vervangen van een overtuiging over zijn managementbekwaamheid als in het voorbeeld hierboven vergroot zijn gevoel van innerlijke onzekerheid, of maakt zelfs dat hij van zijn gevoel vervreemd. Beide effecten leiden bij hem tot extra stressbeleving.

HOE IS NLP 'AMERIKAANS'

NLP-patronen zijn, zoals vermeld, in de Verenigde Staten op empirische wijze bijeengesprokkeld. Deze typisch Amerikaanse empirie heeft ook zijn sporen nagelaten in de daaruit resulterende NLP modellen, zoals bijvoorbeeld in de 'sorting categories' (voorkeursfilters die je gebruikt om je waarneming te richten), de 'TOTE' (Test - Operate - Test - Exit, de oplossingsstrategie waarmee je in NLP problemen te lijf gaat), de 'logical levels' (een model, dat een persoon hiërarchisch 'indeelt' in Gedrag, Vaardigheden, Overtuigingen, Identiteit en Spiritualiteit) en in de 'metaprogramma's' (een verzameling van vooral motivatiepatronen).

Ook vind je veel basisovertuigingen uit de Amerikaanse cultuur in NLP terug, zoals in de NLP-vooronderstelling (een soort grondwetsartikel) 'Power is our Birthright' (Anné Linden).

In Amerika 'cultuurvreemde' patronen zoals het zelf betekenis geven aan je ervaringen, het hebben van interactie met je omgeving (dit is iets anders dan hebben van 'rapport') en het aansturen van jezelf met doelen in de toekomst, worden in NLP-modellen onderbelicht of ontbreken zelfs geheel.

Ditzelfde geldt voor de patronen die de Amerikaanse cultuur aansturen. Zo ontbreekt in NLP ook het belangrijkste 'representatiesysteem' voor de Amerikaanse cultuur zelf: de Auditief externe dialoog.

Voorts vooronderstellen veel NLP-interventietechnieken de aanwezigheid van de 'Amerikaanse' cultuur bij cliënten. Dit begint al daarmee dat cliënten in NLP 'subjects' (ondergeschikte personen of dingen) heten.

Laat je deze interventietechnieken zonder meer los op mensen en organisaties met andere cultuurdominanties, dan kom je soms voor leerzame verrassingen te staan, zelfs in Nederland, toch het meest op Amerika gerichte land in Europa.

Als voorbeeld van het bovenstaande wil ik hieronder het Amerikaanse begrip outcomes (resultaten) en het Nederlandse begrip doelen met elkaar vergelijken.

OUTCOMES EN DOELEN

Outcome: de Oxford dictionary geeft aan dat dit synoniem is aan het werkwoord to issue (te voorschijn komen), to result (consequence), en aan result n. (as things turn out).

Dit begrip betekent in het Nederlands letterlijk vertaald 'uitkomst'.

Dit Nederlandse woord 'uitkomst' heeft de betekenissen afloop, resultaat (bijv. van onderhandelingen), het gevraagde (bijvoorbeeld bij een rekensom) en redding.

Doel: mijn Nederlands woordenboek zegt hierover: datgene wat men zich voorstelt te bereiken; plan, alsook eindpunt van een reis, tocht enz.

Vertalingen van het Nederlandse woord doel in het Engels zijn aim, target en goal.

Deze woorden betekenen buiten de militaire- en voetbalwereld onder meer: Point marking end of race; object of effort or ambition; destination. Vaak zijn het uitdrukkingen zonder tijdsdimensie, die meer iets als een criterium of een norm beschrijven.

Nederlandse begrippen met doel worden in het Engels ook vaak vertaald met het woord end zoals in: 'Het doel heiligt de middelen': 'The end justifies the means'.

Kortom, je hoeft niet veel taalgevoel te hebben om te herkennen, dat in ieder geval het woord outcome iets heel anders betekent, dan het Nederlandse woord doel.

In NLP termen kun je stellen, dat outcome en uitkomst grotendeels refereren aan het verleden, of aan het weggaan uit ongewenste situaties, en het woord doel aan voorstellingen van de toekomst.

Toch wordt in NLP-kringen in Nederland het woord outcome vaak gebruikt in een betekenis, die lijkt op het Nederlandse begrip doel, zoals in:

What is your outcome? (Waar wil je naar toe?)

Well-formedness conditions of outcomes (vormvoorwaarden voor het formuleren van doelen) etc.

HEEFT U AL EEN MISSIE IN PLAATS VAN EEN BELANGRIJK DOEL?

In Amerika, in NLP (en tegenwoordig dus ook in het Nederlandse opleidingsland) hoor je steeds vaker het woord mission, in het Nederlands missie. Dit woord wordt dan gebruikt om iets aan te duiden, dat lijkt op zoiets als het belangrijkste doel. Hierover kan ik kort zijn. In beide talen heeft het woord missie dezelfde betekenis, namelijk een opdracht (in den vreemde); een boodschap; het uitvoeren van een operationele oorlogsopdracht; of iemands (Goddelijke) roeping of door God gegeven (opgedragen) levenswerk.

Iemand die bezig is met zijn missie is in beide culturen niet zelf verantwoordelijk voor wat hij doet. Deze verantwoordelijkheid ligt bij de nogal eens abstracte opdrachtgever.

Een missie is dus te beschouwen als een verklaring die aangeeft van welke opdrachtgever je een instrument bent.

De betekenis van dit woord heeft geen directe relatie met het begrip 'doel' als iets waarnaar je zelf op weg bent. Het heeft geen tijdsdimensie naar de toekomst toe en is dus ook niet gekoppeld aan je eigen wil, zoals dit bij het hebben van een doel wel het geval is.

Het formuleren van de missie van de onderneming, tegenwoordig een veelbeoefende sport in Nederland, wordt door onze hersenen onbewust opgevat als 'niet denken maar doen met de blik op oneindig totdat een criterium of norm aangeeft, dat je klaar bent'.

Dit verlegt de aandacht van de toekomst en de omgeving naar (vaak interne) normen waaraan moet worden voldaan. Dat dit de flexibiliteit van de onderneming om in te spelen op veranderingen in de omgeving reduceert spreekt voor zich.

Dit Amerikaanse cultuurfenomeen verklaart ook waarom bijvoorbeeld in de USA van een lijst met de meest excellente ondernemingen binnen vijf jaar de helft ongeveer kan verdwijnen en een derde failliet gaat..

Laat je het begrip missie los op mensen met een Nederlandse cultuurdominantie, dan wordt dit ervaren als een opdracht die moet worden uitgevoerd, met als gevolg demotivatie en stress.

Als voorbeeld hiervan de volgende metafoer over het belevingsverschil tussen (tijdloze) normen en doelen, die Freek de Jonge vertelde in zijn oudejaarsavond conference in 1997:

Freek zei zich te ergeren aan die opflitsende borden langs de weg met de tekst: U rijdt te snel!

De strekking van zijn punchline was: Dit slaat nergens op, want ze weten toch niet hoe laat ik waar wil zijn.

WAT BETEKENEN DEZE CULTUURVERSCHILLEN VOOR NLP IN NEDERLAND?

'Nederlanders' vooronderstellen dat mensen als ze iets doen, daarmee een doel hebben in de toekomst, en dat zij worden gemotiveerd door een daaraan gekoppeld belang.

Is het doel en/of het achterliggende belang van een handeling niet zichtbaar, dan denkt de 'Nederlander' dat er iets niet klopt.

Hij heeft dan ook een flinke dosis wantrouwen tegenover door onduidelijke roepingen gedreven profeten van welke sectarische waarheid dan ook.

Omdat het 'Nederlandse' toekomstgerichte doelbegrip en de achterliggende (neuro-fysiologisch gezien 'natuurlijke') manier van motiveren in Amerika cultuurvreemd zijn en dus in Amerikaanse NLP ontbreken, ervaren veel 'Nederlanders' NLP inhoudelijk als plat, oppervlakkig, niet integer, discutabel of zelfs manipulerend.

Daarbij heeft het ook vanuit de NLP-wereld in Nederland propageren van het begrip missie in de onjuiste betekenis van 'het belangrijkste doel voor een persoon of organisatie', een een flinke bijdrage geleverd aan de plaatsing van NLP in de hoek van de onduidelijke religies en sekten.

Deze beleving wordt nog versterkt, doordat NLP hier nogal eens wordt uitgevent als een soort turbo-Haarlemmer olie, waarvan de effecten in de praktijk door cultuurverschillen dan ook nog vaak blijken tegen te vallen.

INTERCULTURELE NLP IS DUS NODIG

In 1984, ging de eerste Practitionersopleiding in Nederland van start. Sindsdien is gebleken, dat NLP-patronen ondanks de Amerikaanse cultuurdominanties vaak effectieve en efficiënte instrumenten zijn voor gebruik bij onder meer leiding geven, adviseren en persoonlijke begeleiding (tegenwoordig heet dit coaching).

Om het draagvlak voor het werken met NLP in Nederland te vergroten is een betere aansluiting bij de Nederlandse cultuur zeer gewenst.

Gelukkig heeft NLP het begrip 'ecologie' (passen in de omgeving) hoog in het vaandel staan, dus hier ligt een schone taak en een uitdaging voor iedereen, die nog met Amerikaans geïntendeerde NLP werkt.

Hans Dalhuijsen, 18 mei 1998